

การให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชาในการอนุรักษ์เมืองพระนคร

อำพา แก้วกำกั *

ดวงพร ภิญญะพันธ์ **

KAKEY OUTH ***

บทคัดย่อ

ญี่ปุ่นกับกัมพูชาได้ดำเนินความความสัมพันธ์ทางการทูตมาเป็นระยะเวลานานกว่า 56 ปีแล้ว โดยที่ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้ความร่วมมือกับกัมพูชาในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงความช่วยเหลือเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ของกัมพูชา โดยเฉพาะความร่วมมือในการอนุรักษ์เมืองพระนคร ที่ญี่ปุ่นได้แสดงท่าทีอย่างกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง กล่าวคือ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อวางแผนมาตรการปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์และจัดการพื้นที่เมืองพระนคร และเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 กระทั่งถึงปัจจุบัน ผลของความช่วยเหลือนี้ทำให้ทำให้ญี่ปุ่นกับกัมพูชาจะมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ประชาชนชาวกัมพูชาก็มีทัศนคติที่ดีต่อชาวญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับมรดกอันล้ำค่าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพวกเขา รัฐบาลกัมพูชาเองก็ได้รับผลประโยชน์จากการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้อย่างมหาศาลของกัมพูชา อันจะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ ที่เกิดจากการลงทุนด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ,

ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรม,

ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรม, การอนุรักษ์, เมืองพระนคร

* นักวิจัยประจำสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** นักวิจัยประจำโครงการส่งเสริมการลงทุนในกัมพูชาและพม่า สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*** อาจารย์ภาษาเขมร ประจำกรมยุทธศึกษาทหารบก และโฆษกภาษาเขมร ประจำสถานีวิจัยกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

Japanese Aid to Cambodia for Preservation of Angkor

Abstract

Cambodia and Japan have had a long-standing relationship. Japan has provided assistance for the peace process and the rehabilitation and development of Cambodia. One of the most important assistance for culture is the preservation of the Angkor monuments projects. The Japanese Government has been also active in this endeavor by setting up team as the leader in order to joint in the international efforts to safeguard and rehabilitate these monuments in 1994 until present. These results of assistance are 1) Japan and Cambodia have been maintaining a long cordial relationship 2) Cambodian people have good attitude to Japanese people who appreciate in precious cultural heritage as the center of Cambodian soul and 3) The Cambodian Government can develop nation from income of tourism industry

Key Words: Official Development Assistance, Cultural Grant Aid,
Grant Aid for Cultural Heritage, The preservation, Angkor monuments

บทนำ

ญี่ปุ่นกับกัมพูชาได้ดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตมาตั้งแต่ พ.ศ. 2496¹ นับเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 56 ปีโดยรูปแบบความสัมพันธ์มีลักษณะที่ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้ความร่วมมือกับกัมพูชาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในกรณีเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาใหญ่ในกัมพูชา ทำให้ความสัมพันธ์ยิ่งทวีความมั่นคงยิ่งขึ้น ประกอบกับญี่ปุ่นมีความกระตือรือร้นในการให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือมาโดยตลอดจึงแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าประเทศทั้งสองมีพื้นฐานแห่งความเป็นมิตรประเทศอันยาวนาน โดยที่กัมพูชาถือเป็นหนึ่งในหุ้นส่วนสำคัญของญี่ปุ่น ซึ่งนับจาก พ.ศ. 2535 – 2552 ญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ที่สุดในกัมพูชา มียอดรวมเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าเป็นจำนวน 1,310 ล้านดอลลาร์สหรัฐ² ทั้งนี้ยังไม่รวมความช่วยเหลือด้านเทคนิคและความช่วยเหลือเป็นเงินกู้ผูกพันสำหรับช่วยเหลือทาง

เทคนิคต่อทุกสถาบันและหน่วยงานของรัฐบาล ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นนี้ได้รับความช่วยเหลือด้านวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการสืบทอดและการคงอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมประเพณีของประเทศด้วย โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ของกัมพูชาซึ่งหมายรวมถึงการบูรณปฏิสังขรณ์ การฟื้นฟู การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณคดีและประวัติศาสตร์ โดยญี่ปุ่นได้ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์เมืองพระนคร (Cooperation in the Preservation of the Angkor Monuments) ทั้งนี้รวมปราสาทนครวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในปี พ.ศ. 2535 จากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) ซึ่งถูกระบุให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย (The List of World Heritage in Danger) ในการให้ความช่วยเหลือนี้ ญี่ปุ่นได้แสดงท่าทีอย่างกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ของกัมพูชา โดยได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อวางแผนมาตรการปกป้อง คุ้มครองอนุรักษ์และจัดการพื้นที่เมืองพระนคร (Japanese Government Team for Safeguarding ANGKOR - JSA) ขึ้นใน พ.ศ. 2537 ซึ่งแบ่งการดำเนินโครงการเป็น 3 ช่วง และในช่วงที่ 3 ได้เริ่มดำเนินโครงการใน พ.ศ. 2548 ต่อจากในช่วงที่ 2 โดยดำเนินการภายใต้ความ

¹ Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2009).

Japan-Cambodia Relations (Online) Available HTTP : <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/cambodia/index.html> [สืบค้น ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552]

² KAKEY OUTH (แปล). ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเกือบ 3 พันดอลลาร์ต่อโครงการ 2 โครงการ. รัศมีกัมพูชา (11 กุมภาพันธ์ 2552).

ร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชาในชื่อโครงการว่า JAPAN-APSARA Safeguarding Angkor (JASA)³ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยโซเฟีย ประเทศญี่ปุ่นยังได้ริเริ่มโครงการที่ชื่อว่า Sophia Asia Center for Research and Human Development โดยเป็นโครงการที่ร่วมมือกับรัฐบาลกัมพูชาเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บูรณะ ศึกษาวิจัยและฝึกอบรมเพื่อธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชาวกัมพูชา⁴

ในความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่ให้ต่อกัมพูชาอย่างมากมายนี้ได้ส่งผลต่อประเทศกัมพูชาในฐานะที่เป็นผู้รับความช่วยเหลือทั้งในระดับประเทศและในระดับประชาชนชาวกัมพูชา กล่าวคือ ในด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเข้าถึงจิตใจของชาวกัมพูชาและการแสดงความสำนึกพร้อมรับผิดชอบของญี่ปุ่นที่มีส่วนต่อโศกนาฏกรรมในคราวสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ญี่ปุ่นกับกัมพูชาจะมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น สำหรับในมิติด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงขึ้น อันจะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ ที่เกิดจากการลงทุนด้านการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ส่วนผลในด้านสังคมนั้น มีส่วนช่วยประชาชนชาวกัมพูชาให้ได้รับความรู้และได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ทันสมัยซึ่งจะช่วยส่งเสริมทักษะวิชาชีพด้านช่างเทคนิคหรือด้านอื่น ที่เกี่ยวข้อง และประการสำคัญที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของชาวกัมพูชาเป็นอย่างยิ่งก็คือการฟื้นฟูบูรณะมรดกทางประวัติศาสตร์ นครวัด-นครธม สูดยอดแห่งความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวกัมพูชาก็เท่ากับเป็นการช่วยเยียวยาจิตวิญญาณของชาวกัมพูชาให้คืนสู่ความมีชีวิตชีวาขึ้น ทดแทนจากประสบการณ์อันขมขื่นที่ได้รับความบอบช้ำและระส่ำระสายจากภัยสงครามปฏิวัติ และการแทรกแซงจากต่างประเทศมาตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ความช่วยเหลือนี้จึงมีคุณค่าทางจิตใจอย่างมาก สมดังคำกล่าวที่ว่า “ความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมนครวัดเป็นหลักฐานที่ชาวเขมรทุกคนภาคภูมิใจมาจนถึงทุกวันนี้ ดังจะเห็นว่าตั้งแต่กัมพูชาได้รับเอกราช เกิดการต่อสู้เป็น

³ Authority for Protection and Management of Angkor and the Region of Siem Reap: APSARA. (2009). JAPAN-APSARA Safeguarding Angkor. (Online) Available HTTP : http://www.autoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/projects/jasa.html [สืบค้น ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

⁴ Authority for Protection and Management of Angkor and the Region of Siem Reap: APSARA. (2009). Sophia Asia Center for Research and Human Development Projects. (Online) Available HTTP: http://www.autoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/projects/sophia.htm [สืบค้น ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

ก็ก็เป็นหล่มมากมาย หาประเด็นตกลงกันเกือบไม่ได้เลย (จึงต้องให้สหประชาชาติติดต่ออาวูรเข้าไปช่วยสร้างสันติภาพให้) นอกจากการมีรูปนครวัดเป็นส่วนหนึ่งของตราในธงประจำชาติ⁵ ประกอบกับที่ชาวกัมพูชามีความอ่อนไหวในด้านอารมณีย์ ให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องต้องกันกับความต้องการของผู้รับโดยตรงจึงส่งผลกระทบต่อความรู้สึกทำให้ชาวกัมพูชายอมรับในมิตรภาพและซาบซึ้งใจต่อผู้ให้อย่างยิ่ง

เมืองพระนคร (Angkor)

เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก⁷ ได้กล่าวถึงกัมพูชายุคก่อนตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศสไว้ว่า ความรุ่งเรืองของกัมพูชาเริ่มต้นขึ้นเมื่อกษัตริย์ชัยวรมันที่สอง (Jayavarman II) ประสบความสำเร็จโดยรวบรวมดินแดนส่วนต่างๆ ของประเทศเข้าเป็นปึกแผ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 9 และประกาศตัวเป็นอิสรภาพจากการควบคุมของศูนย์อำนาจอื่น ๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอาณาจักรชวา (Java) กษัตริย์ชัยวรมันที่สองประกอบพิธีศาสนาพราหมณ์เพื่อสถาปนาเป็น

กษัตริย์แห่งจักรวาล (universal monarch) หลายครั้งเพื่อประกาศฐานะความเป็นอวตารของพระศิวะที่มีอำนาจสูงสุดเหนือประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศและในดินแดนที่พ่ายแพ้สงคราม หรือยอมเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อกัมพูชา

กัมพูชามีความมั่นคงและมั่งคั่งมากขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 9 ภายใต้การปกครองของกษัตริย์อินทรวรมัน (Indravarman) ที่เริ่มประเพณีสนับสนุนการสร้างสระน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่า บาราย (Baray) ตามความเชื่อเกี่ยวกับหลักจักรวาลวิทยาในศาสนาพราหมณ์ และยังเป็นการพัฒนาาระบบชลประทานที่สำคัญ เพราะสระน้ำเหล่านี้สามารถกระจายน้ำปริมาณมหาศาลไปยังเขตเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่โดยรอบซึ่งทำให้ประชาชนทำการเพาะปลูกพืชผลได้ตลอดปี พัฒนาการที่เกิดควบคู่กันไปก็คือ การขยายตัวของชุมชนรอบ ๆ สระน้ำ เช่น พื้นที่ทางตอนเหนือของเมืองหริหาราลัย (Hariharalaya) ทั้งที่เป็นกลุ่มคนที่ถูกเกณฑ์แรงงานมา และกลุ่มคนที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่บริเวณดังกล่าว การก่อตั้งขึ้นของชุมชนลักษณะนี้ทำให้กษัตริย์มีแรงงานมากมายสำหรับที่จะระดมมาใช้ไปในการก่อสร้าง การเพาะปลูก และการทำสงคราม

อำนาจและความมั่นคงของกัมพูชาในระหว่างช่วงศตวรรษที่ 9-14 แสดงออกมาในรูปของการก่อสร้างกลุ่มเมืองพระนคร (Angkor) ซึ่งมีสิ่งปลูกสร้างและปราสาทขนาดใหญ่เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น

⁵ เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก. กัมพูชา: ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543). หน้า 65.

⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 70.

⁷ เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, อ้างแล้ว, หน้า 15-18

ปราสาทนครวัด หรือ “อองโกวัด” (Angkor Wat) ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยของกษัตริย์สุริยวรมันที่สอง (Suryavarman II) และปราสาทบายอน (Bayon) ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยกษัตริย์ชัยวรมันที่เจ็ด (Jayavarman VII) ที่ปกครองประเทศระหว่างปี ค.ศ. 1181 ถึง ค.ศ. 1218 (ตารางที่ 1) ซึ่งการก่อสร้างปราสาทขนาดใหญ่เหล่านี้จะสะท้อนถึงความสำเร็จในการควบคุมแรงงาน (ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานทาสและเชลยศึก) ตลอดจนความก้าวหน้าทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของกัมพูชา

ตั้งแต่สมัยฟูนันมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 14 ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาคงอยู่ร่วมกันในเขมรมาโดยตลอด ในสมัยฟูนันและสมัยก่อนเมืองพระนคร ศาสนาฮินดูจะแสดงออกด้วยการบูชาพระหริหระ ซึ่งก็คือพระศิวะและพระวิษณุรวมเป็นองค์เดียวกัน ในสมัยพระนครพระศิวะทรงเป็นเทพที่เป็นที่นับถือกันมากที่สุดในหมู่พระราชวงศ์ แต่มาในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ซึ่งตรงกับสมัยนครวัด ดูเหมือนพระวิษณุจะเป็นเทพที่เข้ามามีบทบาทแทนที่พระศิวะ ในส่วนพระพุทธรูปศาสนานั้น ลัทธิหินยานแพร่หลายที่สุดในยุคแรก และมีการใช้ภาษาสันสกฤตในศิลาจารึก แต่ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 9-13 ศิลาจารึกและประติมากรรมต่างก็ชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนาเถรวาทเป็นที่นิยมมากกว่า อย่างไรก็ตาม ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 พุทธศาสนานิกายหินยานแบบลังกาที่ใช้ภาษาบาลี ก็ได้แพร่หลายมายัง

กัมพูชาโดยผ่านประเทศสยาม และในไม่ช้าก็ได้ขจัดศาสนา อื่น ๆ ออกไป⁸

ภายใต้ชื่อเมืองพระนคร (Angkor) มีความหมายรวมถึงปราสาททั้งหมดที่อยู่ในเมืองเสียมเรียบ (แผนภาพที่ 1) ซึ่งยอร์ช เซเดส์⁹ ได้ค้นคว้าถึงลำดับของโบราณสถานต่าง ๆ ดังตารางที่ 1

⁸ ยอร์ช เซเดส์ แปลโดย ปราณี วงษ์เทศ. **เมืองพระนคร นครวัด นครธม**. (กรุงเทพฯ : มติชน, 2535), หน้า 70.

⁹ เพ็งอ้ง, หน้า 69.

ตารางที่ 1: ลำดับของโบราณสถานในเมืองพระนคร

ปรารค์ปราสาท	คริสต์ศตวรรษ
ร่อลวย	
- พระโค	879
- ปากอง	881
- โลเลย	893
พนมบาเค็ง	ประมาณ 900
กลุ่มปราสาทที่เกาะแกร์	หลัง 921
แม่บุญตะวันออก (Mebon Oriental)	952
แปรรูป	961
บันทายศรี	967
ตาแก้ว	ประมาณ 1000
บาปวน	ประมาณ 1060
นครวัด	ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 12
ตาพรหม	1186
พระขรรค์	1191
บายน ประตูและกำแพงของนคร	ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12

ที่มา : ยอร์ช เซเดส์ แปลโดย ปรานี วงษ์เทศ.

ทั้งนี้ เมืองพระนครยังได้รวมถึง ปราสาทนครวัด (Angkor Wat) และเมืองพระนครหลวง (Angkor Thom) ด้วย โดยที่ปราสาทนครวัดนั้นมิใช่เป็นราชธานีของอาณาจักรเขมรดังเช่นเมืองพระนครที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 15 และเมืองพระนครหลวงที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 ปราสาทนครวัดเป็น ศาสนสถานแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ภายในเมืองพระนคร ซึ่งพระเจ้าสุริยวรมันที่สอง เป็นผู้สถาปนาขึ้นในครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 17 ด้วยพลังศรัทธา

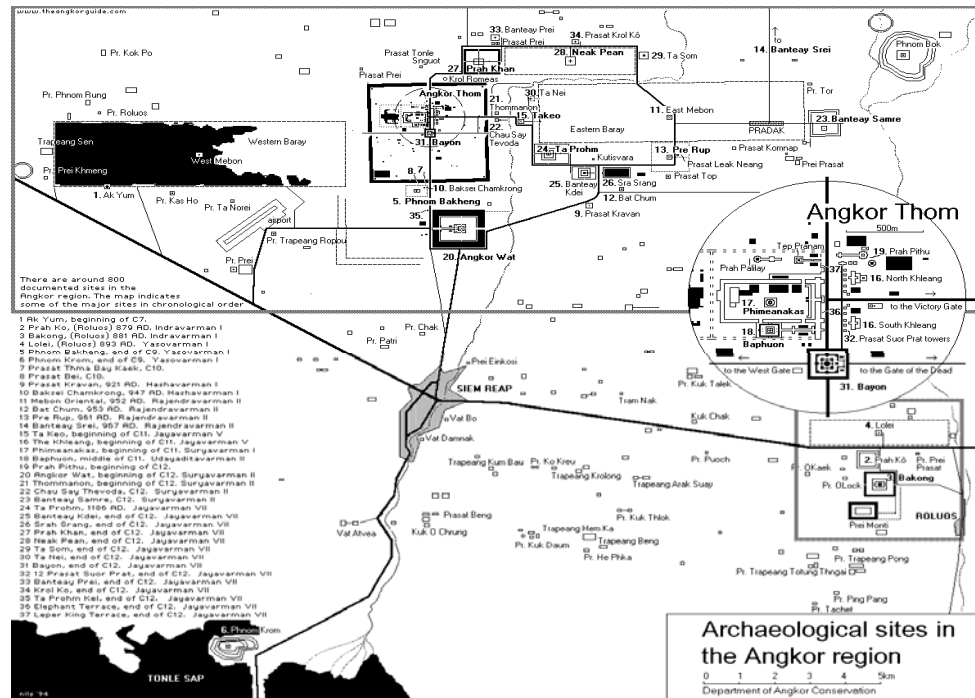
ที่พระองค์มีต่อวิชญเทพ พระองค์จึงโปรดให้สร้างนครวัดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยเทวาลัยที่เก็บพระศพ และหอดูดาว

ส่วนพระนครหลวงหรือนครธม คือ บริเวณพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีความยาวด้านละ 3 กิโลเมตรล้อมรอบด้วยกำแพงซึ่งมีโบราณสถานหลายแห่งตั้งอยู่ภายใน ตรงกลางของกำแพงแต่ละด้านมีประตูด้านละ 1 ประตูทั้งสี่ทิศ ยกเว้นทางด้านทิศตะวันออกซึ่งมี 2 ประตู คือ ประตูชัยซึ่งอยู่ใกล้กับประตูด้านทิศ

ตะวันออกหรือประตูผีแต่ค่อนข้างไปทางเหนือ ตรง
ศูนย์กลางของพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสนี้เป็นที่ซึ่ง
ถนนลากผ่านประตูเมืองทั้ง 4 ด้านมาบรรจบกัน
ณ ปราสาทบายอน ซึ่งถัดจากปราสาทบายอนจะ
เป็นเขตพระราชวังหลวง (Royal Palace)

ปราสาทบายอน (Prasat Baphon) ลานพระเจ้า
ชีเรือน (Terrace of The Leper King) ระเบียง
ช้าง (Terrace of Elephants) ปราสาท 12 ราศี
(The 12 Prasats Suor Prat) เป็นต้น

แผนภาพที่ 1: โบราณสถานในเขตเดียมเรียบ

ที่มา : Cambodian Online¹⁰

¹⁰ Cambodian Online. (2009). The Temple Complex of Angkor : The Magic and Mystery (Online)
Available HTTP : <http://www.cambodianonline.net/images/angkormap.gif> [สืบค้น ณ วันที่ 18 มีนาคม 2552]

หลังจากที่มีการลงนามในข้อตกลงสันติภาพปารีส (Paris Peace Accords) ใน พ.ศ. 2535 สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้ร้องขอให้นานาชาติเข้ามาช่วยอนุรักษ์และบูรณปฏิสังขรณ์ต่อโบราณในเมืองพระนครอย่างเร่งด่วน ขณะที่ยูเนสโก(UNESCO)ได้ตอบสนองต่อคำร้องขอนี้โดยทันทีด้วยการขึ้นทะเบียนปราสาทนครวัดเป็นมรดกโลกใน พ.ศ. 2535 โดยเหตุผลในการได้รับเลือกให้เป็นมรดกโลกมีดังนี้¹¹

1) เป็นตัวแทนซึ่งแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันฉลาด

2) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรมสวนและภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใด ๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

3) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน หรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

4) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

ถึงแม้ว่าเมืองพระนครจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก แต่ในขณะเดียวกันก็ถูกระบุให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย (The List of World Heritage in Danger) เนื่องจากการเสื่อมโทรมตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมจนทำให้อยู่ในภาวะอันตราย ซึ่งพันเอกวีรศักดิ์ รักษาทรัพย์¹² ได้กล่าวไว้ว่า ปราสาทต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในกัมพูชานั้น ได้ถูกทำลายด้วยธรรมชาติ นอกจากลมฟ้าอากาศแล้วยังมีต้นไม้ ซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนไม่แข็งแรง เมื่อถูกลมพัดแรง ๆ ก็จะทำให้ลงมาทับโบราณสถานให้ได้รับความเสียหาย อีกทั้งรากของต้นไม้จะชอนไชไปตามร่องรอยของจุดต่อรอยแยกของปราสาท และรากที่เจริญเติบโตก็จะเบียดให้จุดต่อรอยแยกนั้นขยายตัวใหญ่ขึ้นทำให้สิ่งก่อสร้างไม่สามารถต้านทานได้ ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ การทรุดตัวลงของฐานราก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นดินทำให้เกิดการทรุดตัวลงได้ ทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักของยูเนสโกในการบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในภาวะอันตราย ก็เพื่อให้เกิดการพิจารณากำหนดแผนปฏิบัติการในการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง

¹¹ UNESCO. (March 2009). The Criteria for Selection (Online). Available HTTP : <http://whc.unesco.org/en/criteria/> [สืบค้น ณ วันที่ 23 มีนาคม 2552]

¹² วีระศักดิ์ รักษาทรัพย์. นครวัด นครธม. (กรุงเทพฯ : PSP, 2543), หน้า 85-86.

การให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชา

ด้วยกัมพูชายังเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างมาก และญี่ปุ่นเองก็ตอบสนองความต้องการของกัมพูชา โดยการให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือ 2 รูปแบบ คือ ความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูบูรณะกัมพูชา ซึ่งเป็นข้อผูกพันในรูปทวิภาคี และความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance - ODA) ซึ่งเป็นในรูปทวิภาคีเป็นหลัก โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาญี่ปุ่นได้พยายามเข้าไปมีบทบาทและอุทิศตนในฐานะประเทศที่มุ่งมั่นสร้างสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศผ่านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายร้อยละ 20 ของงบประมาณรายจ่ายขององค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN)¹³ ความร่วมมือผ่านทางธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank-ADB) และธนาคารโลก (World Bank) และโดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางการเงินผ่านความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการที่ญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ที่สุดในระหว่าง พ.ศ. 2534 – 2543 ซึ่งสูงถึงร้อยละ 20 ของยอดความช่วยเหลือโอดีเอทั้งหมด

โดยจะไม่ใช้ความช่วยเหลือนี้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหารและป้องกันการขยายตัวของความขัดแย้งใด ๆ ตามกฎความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ

นับตั้งแต่ปี 2535 – 2550 รัฐบาลญี่ปุ่นได้อนุมัติเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าต่อกัมพูชาเป็นเงินประมาณ 1,309 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และการช่วยเหลือในรูปเงินกู้เป็นเงินประมาณ 182 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีโครงการภายใต้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาดังนี้¹⁴

1) การให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าสำหรับโครงการทั่วไป ได้แก่ ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีโครงการที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วเป็นจำนวน 34 โครงการ และโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่มี 5 โครงการ สำหรับโครงการความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ มี 4 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการความช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การกักตุนระเบิด การช่วยเหลือในชุมชนระดับรากหญ้า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีโครงการความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ อีก 4 โครงการ โดยเป็นโครงการประเภทการช่วยเหลือด้านอาหารและเพิ่มผลผลิตของอาหาร การ

¹³ Ministry of Foreign Affairs. (July 2005). Japan Path of 60 Years as a Nation Striving for Peace. (Online) Available HTTP : <http://www.mofa.go.jp/policy/postwar/60th.html> [สืบค้น ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

¹⁴ Embassy of Japan in Cambodia. Japan's ODA to the Kingdom of Cambodia (As of September 2008) (Online) Available HTTP : <http://www.kh.emb-japan.go.jp/economic/oda/odalist02.pdf> [สืบค้น ณ วันที่ 21 มีนาคม 2552]

เยียวยาผู้ประสพภัยพิบัติ รวมทั้ง**โครงการด้านการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งโครงการนี้ได้รับงบประมาณช่วยเหลือเป็นเงิน 3.430 ล้านเหรียญสหรัฐ**

2) การให้ความช่วยเหลือแบบให้เงินกู้ มีทั้งหมด 6 โครงการ ได้แก่ โครงการฟื้นฟู ปรับปรุงและขยายท่าเรือสีหนุวิลล์และเขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์ พัฒนาระบบไฟฟ้าและโทรคมนาคม และโครงการลดจำนวนประชาชนชาวกัมพูชาที่ยังยากจน

ความร่วมมือโอดีเอของญี่ปุ่นมีหลายรูปแบบ ทั้งความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่ประเทศกำลังพัฒนา ให้สามารถสนองปัจจัยจำเป็น เช่น อาหาร การสาธารณสุข และการศึกษาให้แก่ประชาชนในประเทศ การให้เงินกู้สำหรับโครงการใหญ่ที่มุ่งพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การสร้างสะพานและถนนหนทาง อีกรูปแบบหนึ่งคือการส่งเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นที่เรียกว่าอาสาสมัครความร่วมมือระหว่างประเทศไปประจำประเทศที่กำลังพัฒนาเพื่อถ่ายทอดความรู้ความสามารถและความชำนาญในด้านต่าง ๆ ให้แก่คนในท้องถิ่น¹⁵ มากกว่านั้นจากนโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่นในปี 2552¹⁶ ได้มีการปรับยุทธศาสตร์ของโอดีเอเพื่อ

ก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาในระดับโลก คือ ใช้โอดีเอสร้างสรรคนโยบายของประเทศให้เป็นรูปธรรมจากการปฏิบัติตามสัญญา ระหว่างประเทศ เช่น เพิ่มปริมาณยอดเงินสะสมโอดีเอเป็น 10,000 ล้านเหรียญสหรัฐ ภายในปี 2553 รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส เพื่อก่อตั้งองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่นแบบใหม่ (The Japan International Cooperation Agency - JICA) นอกจากนี้ในการร่วมมือเพื่อระดมทรัพยากรมนุษย์ที่จะนำไปสู่การรักษาความสงบ สร้างสันติภาพ สนับสนุนปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมและการบูรณะฟื้นฟูนั้น ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกัมพูชา ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญและอาสาสมัครไปประจำในประเทศต่าง ๆ และรับชาวต่างประเทศเข้าอบรมที่ญี่ปุ่นภายใต้โครงการความร่วมมือทางเทคโนโลยี สำหรับยอดความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชาเพื่อการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ และเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือต่อกัมพูชา ดังแสดงในตารางที่ 2 และ 3

¹⁵ สำนักข่าวสารญี่ปุ่น สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น. **สำรวจญี่ปุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. ,2551), หน้า 22.

¹⁶ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. (สิงหาคม 2550). **นโยบายการต่างประเทศที่**

สำคัญในปี ค.ศ.2008. (Online) Available HTTP : <http://www.th.emb-japan.go.jp/th/policy/policy2008.htm> [สืบค้น ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552]

ตารางที่ 2: ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชา

ล้านเหรียญสหรัฐ

ปี	การช่วยเหลือ แบบให้เงินกู้	การช่วยเหลือ แบบให้เปล่า	ความร่วมมือ ทางเทคนิค	รวม
2542	-	27.62	23.25	50.87
2543	1.53	65.32	32.35	99.21
2544	0.21	79.89	40.11	120.21
2545	7.47	48.46	42.65	98.58
2546	7.96	76.68	41.24	125.88
2547	7.35	38.27	40.75	86.37
2548	4.07	53.10	43.45	100.62
2549	9.50	56.93	39.86	106.28
รวม	37.75	870.57	421.92	1,330.24

ที่มา : OECD/DAC¹⁷

ตารางที่ 3: ยอดความช่วยเหลือของต่างประเทศที่ให้กับกัมพูชา

ล้านเหรียญสหรัฐ

ปี	ประเทศผู้ให้ ความช่วยเหลืออันดับที่ 1		ประเทศผู้ให้ ความช่วยเหลืออันดับที่ 2		ประเทศผู้ให้ ความช่วยเหลืออันดับที่ 3	
2537	ญี่ปุ่น	81.4	สหรัฐอเมริกา	32.5	ออสเตรเลีย	21.9
2538	ญี่ปุ่น	50.9	ฝรั่งเศส	22.1	เยอรมนี	21.6
2539	ญี่ปุ่น	99.2	ออสเตรเลีย	25.7	ฝรั่งเศส	21.5
2540	ญี่ปุ่น	120.2	สหรัฐอเมริกา	22.4	ฝรั่งเศส	21.4
2541	ญี่ปุ่น	98.6	สหรัฐอเมริกา	44.4	ฝรั่งเศส	24.6
2542	ญี่ปุ่น	125.9	สหรัฐอเมริกา	51.2	ฝรั่งเศส	25.8
2543	ญี่ปุ่น	86.4	สหรัฐอเมริกา	48.1	ฝรั่งเศส	25.6
2544	ญี่ปุ่น	100.6	สหรัฐอเมริกา	67.5	ฝรั่งเศส	30.1

ที่มา : OECD/DAC¹⁸

¹⁷ Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2009). *Japan's ODA Data by Country*. (Online). Available HTTP : http://www.mofa.go.jp/policy/oda/data/01ap_ea01.htm#CAMBODIA [สืบค้นวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

¹⁸ Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2009). *Japan's ODA Data by Country*. (Online). Available HTTP : http://www.mofa.go.jp/policy/oda/data/01ap_ea01.htm#CAMBODIA [สืบค้นวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

โครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 อันเป็นส่วนหนึ่งของความช่วยเหลือโอดีเอ ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งรัฐบาลและองค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการศึกษาในประเทศต่าง ๆ มากกว่า 120 ประเทศทั่วโลกได้แสดงความชื่นชมต่อความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในปีงบประมาณ 2543 ญี่ปุ่นได้เพิ่มความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมที่จัดทำขึ้นใหม่ คือ **"ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรม"** (Grant Aid for Cultural Heritage) แก่โครงการขนาดใหญ่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและ **"ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อโครงการทางวัฒนธรรมระดับพื้นฐาน"** (Grant Assistance for Cultural Grassroots Projects)

เพื่อขยายขอบข่ายความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อโครงการทางวัฒนธรรมระดับพื้นฐานจะมุ่งให้การช่วยเหลือโดยตรงแก่องค์กรระดับรากหญ้า หน่วยงานรัฐในท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศกำลังพัฒนา ขณะเดียวกันการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรมจะให้การช่วยเหลือครอบคลุมในส่วนเกี่ยวกับการก่อสร้าง (รวมถึงการสร้างสถานที่สำหรับแสดงหรือเก็บรักษาสงของและวัตถุเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ขุดพบ) ที่ไม่สามารถกระทำได้ภายใต้แผนการช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมรูปแบบทั่วไป และบูรณะแหล่งวัฒนธรรมที่กำหนดเพื่อฟื้นฟู เก็บรักษา และใช้ประโยชน์ (รวมถึงการก่อสร้าง/ปรับปรุงทางถนนเข้าสู่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4: ประเภทและเงื่อนไขของการให้ความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

รายการ	ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรม	ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรม	ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อโครงการทางวัฒนธรรมระดับพื้นฐาน
วัตถุประสงค์	ส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษา	ฟื้นฟู บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม	ส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษา
เนื้อหา	จัดหาอุปกรณ์	ปรับปรุงสภาพแวดล้อม จัดหาอุปกรณ์	จัดหาอุปกรณ์
เป้าหมาย	หน่วยราชการ	หน่วยราชการ	หน่วยงานรัฐในท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน
วงเงิน	50 ล้านบาท/โครงการ	300 ล้านบาท/โครงการ	10 ล้านบาท/โครงการ

ที่มา : สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย¹⁹

ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรม (Cultural Grant Aid)

เป็นการให้ความช่วยเหลือโครงการด้านวัฒนธรรมและการศึกษา สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์ รวมทั้งค่าขนส่งและค่าติดตั้งอุปกรณ์ นับตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการเมื่อปีงบประมาณ 2518 จนถึงปีงบประมาณ 2544 ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือ

นี้แก่โครงการต่าง ๆ 1,124 โครงการใน 126 ประเทศมีมูลค่าสูงถึง 46,198.3 ล้านบาท อุปกรณ์ที่จัดหาให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาภายใต้โครงการนี้ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัตถุทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การจัดการโครงการต่าง ๆ ณ โรง

¹⁹ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย (2553). *ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรม (Cultural Grant Aid)*. (Online). Available HTTP : <http://www.th.emb-japan.go.jp/th/oda/culture.htm> [สืบค้น ณ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2552]

ละครและพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษาและการวิจัย

ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรม (Grant Aid for Cultural Heritage)

เป็นการให้ความช่วยเหลือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านการให้อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ซึ่งรวมทั้งการบูรณะเมืองพระนครด้วย อย่างไรก็ตาม บางครั้งประเทศกำลังพัฒนาต้องการอุปกรณ์ขนาดใหญ่ซึ่งไม่สามารถจัดหาให้ได้ ภายใต้ขอบข่ายความช่วยเหลือแบบให้เปล่าตามปกติ ยิ่งกว่านั้นกรณีการให้เฉพาะอุปกรณ์นั้นไม่สามารถประกันว่าการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำนึกในคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในต่าง ๆ ของโลกไม่ได้เป็นเพียงสมบัติของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เป็น "สมบัติโดยรวมของมนุษยชาติ" ทำให้ความสนใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมในญี่ปุ่นเพิ่มสูงขึ้น การแต่งตั้งนายโคอิชิโร มัสซึฮิระ เป็นเลขาธิการยูเนสโก เมื่อ พ.ศ. 2542 ได้กระตุ้นความคาดหวังของประเทศกำลังพัฒนาในด้านความร่วมมือจากญี่ปุ่นเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรมได้เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2543 เพื่อเป็นการสนองตอบต่อความสนใจที่เพิ่มขึ้นของญี่ปุ่นและความคาดหวังจากสังคม

โลก โดยจนถึงปีงบประมาณ 2544 ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่โครงการรวม 4 โครงการใน 4 ประเทศ รวมมูลค่าความช่วยเหลือ 855.8 ล้านบาท ซึ่งญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อมรดกทางวัฒนธรรมในเรื่องการจัดหาอุปกรณ์และสิ่งของสำหรับการอนุรักษ์และ/หรือการบูรณะแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม (พิพิธภัณฑ์และโรงเก็บของขนาดเล็กสำหรับเก็บรักษาสิ่งของที่ขุดพบ เป็นต้น) และปรับปรุงภูมิทัศน์ที่แวดล้อมแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม (ทางถนนและล้อมรั้ว เป็นต้น)

ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อโครงการทางวัฒนธรรมระดับพื้นฐาน (Grant Assistance for Cultural Grassroots Projects)

ตามธรรมเนียมปฏิบัติทั่วไป ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเป็นการให้แก่ผู้รับซึ่งเป็นรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ โดยยกเว้นองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานที่มีไชของรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดได้แก่ จากระยะเวลาการยื่นขอความช่วยเหลือจนถึงขั้นตอนการดำเนินการจริงจะใช้เวลานาน เนื่องจากจำเป็นต้องผ่านการแลกเปลี่ยนหนังสือแลกเปลี่ยน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมจึงไม่สามารถสนองต่อความต้องการเพื่อความช่วยเหลือขนาดย่อมได้อย่างรวดเร็วและตรงตามต้องการ ดังนั้น

เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์จึงได้ริเริ่มโครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเพื่อโครงการทางวัฒนธรรมระดับพื้นฐานขึ้นในปีงบประมาณ 2543 ความช่วยเหลือตามแผนนี้ได้ขยายขอบข่ายความร่วมมือด้วยการให้ความช่วยเหลือที่กำหนดขึ้นอย่างรอบด้านเพื่อประโยชน์โดยตรงแก่ระดับรากหญ้าในประเทศกำลังพัฒนาโดยผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น และนับตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปีงบประมาณ 2544 มีโครงการได้รับความช่วยเหลือแล้ว 37 โครงการใน 32 ประเทศรวมมูลค่า 178.16 ล้านบาท โดยความช่วยเหลือตามแผนฉบับใหม่นี้เหมือนกับความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมทั่วไปในแง่ที่ว่าเป็นการช่วยด้านอุปกรณ์ หากแต่ความช่วยเหลือแบบให้เปล่านั้นยังสามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายด้านการขนส่ง เช่น เครื่องดนตรี เป็นต้น ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศกำลังพัฒนา ตัวอย่างโครงการที่ดำเนินการในกัมพูชาในปีงบประมาณ 2543 คือ การจัดหาอุปกรณ์เพื่อฟื้นฟูโบราณสถานของขุขตศึกษา (Angkor Ruins International Study Team) ซึ่งดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยโซเฟีย ของประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้บริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อการอนุรักษ์และจัดการแหล่งมรดกโลกผ่านกองทุนขององค์การยูเนสโก (The World Heritage Fund) ซึ่งญี่ปุ่นเป็นผู้บริจาคอยู่ในลำดับแรกเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา และใน พ.ศ. 2532

ญี่ปุ่นก็ได้ก่อตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์มรดกโลกทางวัฒนธรรม (The Japanese Trust Fund for the Preservation of the World Cultural Heritage) ขึ้นภายใต้องค์การยูเนสโก เพื่อดำเนินการสำรวจ วางแผน ดำเนินการฟื้นฟูและบูรณปฏิสังขรณ์มรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยการส่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและอาสาสมัครไปปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนทั้งการจัดฝึกอบรมคนในท้องถิ่นให้เรียนรู้งานด้วย ทั้งนี้ นับตั้งแต่ก่อตั้งกองทุนมา ญี่ปุ่นได้ช่วยเหลือในการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมแล้วเป็นจำนวน 25 แห่ง ซึ่งรวมการช่วยบูรณะปราสาทนครวัดของกัมพูชาด้วย นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้มีความร่วมมือในการศึกษาวิจัยมรดกทางวัฒนธรรม โดยได้จัดตั้งสถาบันเพื่อการวิจัยทรัพย์สินทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น (Japan's Cultural Property Research Institutes) เช่น สถาบันเพื่อวัฒนธรรมแห่งญี่ปุ่นในโตเกียว (The National Research Institute for Cultural Properties) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่มีภารกิจในด้านความร่วมมือทางการศึกษาวิจัยการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานทางวัฒนธรรม การฝึกอบรม การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลแหล่งมรดกโลก ตลอดจนทั้งความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีและเทคนิคอื่น ๆ²⁰

²⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan. (March 2003). *Japan's Contribution to the Preservation of World Heritage*. (Online). Available HTTP : http://www.mofa.go.jp/policy/culture/w_heritage/coop0303.html [สืบค้นวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

ทั้งนี้ เมื่อเมืองพระนครได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกเมื่อ พ.ศ. 2535 ถัดจากนั้นมาอีก 1 ปีใน พ.ศ. 2536 ได้มีการจัดประชุมขึ้น ณ กรุงโตเกียว เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเมืองพระนคร (The International Coordinating Committee for the Safeguarding and Development of the Historic Site of Angkor – ICC) โดยจะทำหน้าที่ช่วยประสานงานให้องค์กรระหว่างประเทศเข้ามาดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานเมืองพระนคร และที่ประชุมยังมีมติให้ฝรั่งเศสและญี่ปุ่นเป็นประธานคณะกรรมการร่วมกัน

สำหรับญี่ปุ่นได้มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมช่วยกัมพูชาอนุรักษ์มรดกโลกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 โดยการส่งศาสตราจารย์ชิซาวา แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว เข้าไปร่วมอนุรักษ์โบราณสถานในกัมพูชา จากนั้นเมื่อญี่ปุ่นได้ได้เข้ามาเป็นประธาน ICC ร่วมกับฝรั่งเศส ในการประชุมประจำปีครั้งที่ 9 ใน พ.ศ. 2537 ที่ได้จัดประชุมขึ้นที่เมืองเสียมเรียบ โดยมีฝรั่งเศสและกัมพูชาเป็นประธานร่วม โดยในการประชุมครั้งนี้ญี่ปุ่นได้เสนอแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อวางมาตรการป้องกัน คุ้มครอง อนุรักษ์ และจัดการพื้นที่ของเมืองพระนคร (The Japanese Government Team for Safeguarding Angkor – JSA) ภายใต้การดำเนินการของ ศาสตราจารย์นาคาซาวา แห่งมหาวิทยาลัยวาเซดะ ณ

กรุงโตเกียว โดยมีภารกิจ คือ การดำเนินงานตามกรอบของยูเนสโกและกองทุนญี่ปุ่น (Japan Trust Fund) ให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งการดำเนินงานในครั้งนี้ได้แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ช่วงกล่าวคือ

1) ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2538 – 2542) การดำเนินงานในช่วงนี้ JSA ได้รับการช่วยเหลือในด้านการบริหารจัดการจากศูนย์ความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Co-operation Centre – JICE) ซึ่งการดำเนินงานในช่วงนี้จะเน้นไปที่การบูรณปฏิสังขรณ์ปราสาทบายน และปราสาท 12 ราศี (Prasat Suor Prat) หรือ ลานพระเจ้าช็เรื้อน (Terrace of The Leper King) และลานช้าง (Terrace of Elephant)

2) ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2542 – 2548) การดำเนินงานในช่วงนี้คณะทำงานได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ปราสาท 12 ราศี ซึ่งดำเนินการต่อจากช่วงแรก มีการจัดทำแผนแม่บทในการอนุรักษ์ปราสาทบายน เนื่องจากปราสาทบายนตั้งอยู่ใจกลางเมืองนครธม และถือเป็นโบราณสถานที่สำคัญในทางประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม ซึ่งปราสาทบายนในขณะนั้นอยู่ในสภาวะวิกฤตเป็นอย่างยิ่ง มีดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์บรรณาลัย (หอสมุด) ที่อยู่ทางตอนเหนือของนครวัด ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 โดยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

ในการดำเนินงานทั้ง 2 ช่วงนี้ ญี่ปุ่นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญกว่า 700 คนเข้าไปยังกัมพูชาเพื่อช่วยบูรณปฏิสังขรณ์มรดกโลกที่สำคัญญี่ปุ่นเองยังช่วยฝึกหัดและถ่ายทอดความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ให้กับช่างฝีมือชาวกัมพูชา อีกทั้งยังส่งผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์เข้าไปสอนหนังสือให้กับนักศึกษาคณะโบราณคดี และสถาปัตยกรรมในมหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ (Royal University)

3) ช่วงที่ 3 (ดำเนินการต่อเนื่องมาจากช่วงที่ 2 จนถึงปัจจุบัน) การดำเนินงานในช่วงนี้ได้ดำเนินการอยู่ภายใต้ความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชา (JAPAN-APSARA Safeguarding Angkor – JASA) ซึ่งหน่วยงานที่ญี่ปุ่นได้ดำเนินงานร่วมกับคือ องค์การอัปสรา (Authority for Protection and Management of Angkor and Region of Siem Reap – APSARA) ซึ่งเป็นองค์กรที่บริหารจัดการโบราณสถานในเขตเสียมเรียบ ดังแผนภาพที่ 2 โดย JASA ได้ทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ดังนี้ Waseda University, The University of Tokyo, Tokyo University of Agriculture and Technology, Meijo University, Kyoto University, GEO – Research Institute, The Ethos Co.,Ltd., Japan Building Repair Federation, I.N. Technical Lab Co.,Ltd. YAKULT Central Institute, DIA Consultants Co.,Ltd.

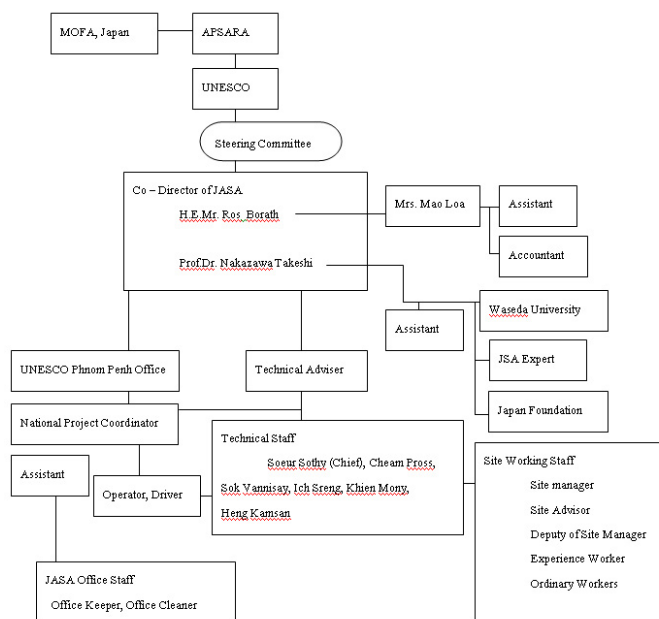
การดำเนินงานในครั้งนี้ คณะทำงานได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์บรรณาลัย (หอสมุด) ที่อยู่ทางตอนใต้ของปราสาทบายน โดยได้ร่วมทำงานกับช่างฝีมือชาวกัมพูชา และมีที่ปรึกษา คือ ชิโมดะ อิซิดะ จากมูลนิธิญี่ปุ่น (Japan Foundation) มีการบูรณปฏิสังขรณ์ปราสาท 12 ราศี ในหลังที่ 1 และ 2 ซึ่งปราสาท 12 ราศีนี้มีลักษณะเป็นกลุ่มปราสาทเล็ก ๆ อยู่ 12 หลัง โดยใน พ.ศ. 2537 คณะทำงานได้ส่งนักโบราณคดีลงสำรวจภาคสนามเพื่อสำรวจถึงโครงสร้างต่าง ๆ จากนั้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2544 จึงได้เริ่มบูรณะปราสาทหลังที่ 2 ซึ่งแล้วเสร็จในเดือนกันยายน พ.ศ. 2546 จากนั้นจึงได้เริ่มดำเนินการบูรณะปราสาทหลังที่ 1 ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จในเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 และคณะดำเนินการยังได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์บรรณาลัย (หอสมุด) ที่อยู่ทางตอนเหนือของนครวัดที่ดำเนินการต่อเนื่องมาจากช่วงที่ 2 ด้วย

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยโซเฟียของญี่ปุ่นได้ร่วมมือกับรัฐบาลกัมพูชามาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เพื่อที่จะฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรของกัมพูชา และต่อมาใน พ.ศ. 2525 มหาวิทยาลัยโซเฟียยังได้ดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์ และการสำรวจแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ในกัมพูชา หลังจากนั้นใน พ.ศ. 2534 ได้เริ่มดำเนินการฝึกอบรมนักศึกษาชาวกัมพูชาจากมหาวิทยาลัยภูมิวิจิตรศิลป์ (The Royal University of Fine Arts) จำนวน

30 คน โดยได้เลือกบันเตียกะไค (Banteay kdei) ซึ่งเป็นวัดของชาวพุทธ สร้างในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 12 เป็นสถานที่ในการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของมหาวิทยาลัยโซเฟียก็คือ ต้องการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ให้กับชาวกัมพูชาได้นำอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานด้วยตัว

ของพวกเขาเอง และหลังจากนั้นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยภูมิณฑิ วิจิตรศิลป์ได้ถูกส่งตัวไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโซเฟีย และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในญี่ปุ่น โดยที่ใน พ.ศ. 2547 มีนักศึกษาจบระดับปริญญาเอกจำนวน 4 คน และระดับปริญญาโทจำนวน 4 คน

แผนภาพที่ 2: โครงสร้างการทำงานของคณะทำงานความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชาเพื่ออนุรักษ์มรดกโลก (JAPAN-APSARA Safeguarding Angkor – JASA)

ที่มา: Authority for the Protection and Management of Angkor and the Region of Siem Reap - APSARA²¹

²¹ Authority for Protection and Management of Angkor and the Region of Siem Reap: APSARA. (2009). JAPAN-APSARA Safeguarding Angkor (Online). Available HTTP: http://www.authoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/projects/jasa.html [สืบค้น ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552]

ผลจากความช่วยเหลือของญี่ปุ่นในการอนุรักษ์เมืองพระนครที่มีต่อกัมพูชา

จากความช่วยเหลือของญี่ปุ่นที่ให้กับกัมพูชาทั้งในรูปการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า การให้ความช่วยเหลือแบบให้เงินกู้ และความร่วมมือทางเทคนิค ในความช่วยเหลือเหล่านี้ได้รวมความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมที่ญี่ปุ่นให้ต่อกัมพูชาที่เป็นความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและความร่วมมือทางเทคนิคด้วย ความช่วยเหลือต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลต่อทั้งญี่ปุ่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งยังผลต่อกัมพูชาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งมีผลที่ดีต่อทั้งในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผลในมิติเชิงเศรษฐกิจ ตลอดจนทั้งผลในมิติเชิงสังคมที่ยังประโยชน์ถึงประชาชนชาวกัมพูชา ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นับตั้งแต่ญี่ปุ่นเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติ ญี่ปุ่นได้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นสมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งความสัมพันธ์กับประเทศเอเชียเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นจะจงให้ความสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด โดยเฉพาะความสำคัญของประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งญี่ปุ่นได้ประกาศในปี 2552 นี้เป็นปีแห่งการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง – ประเทศญี่ปุ่น (Mekong – Japan Exchange Year 2009) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนในหลากหลายสาขา เช่น การเมือง

เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เยาวชน การท่องเที่ยว ฯลฯ ให้ก้าวหน้าและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชา ลาว พม่า ไทยและเวียดนาม

สำหรับความสัมพันธ์กับกัมพูชานั้น ญี่ปุ่นมีบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้งหลายเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับต่างประเทศ เช่น การเข้าร่วมในปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชนของกัมพูชา ซึ่งญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนอกเหนือจากกำลังทหารและเศรษฐกิจ²² กัมพูชาเองได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อญี่ปุ่นด้วยมิตรไมตรีและนิยมชมชอบในความสำเร็จที่ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศให้ทันสมัยภายในไม่กี่ทศวรรษหลังได้รับความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังในสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี สมเด็จ ฮุน เซน ที่กล่าวเปิดการสัมมนาเรื่อง “Look East Policy and Cambodia” ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 โดยได้แสดงนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาต่อญี่ปุ่น ใน “นโยบายมองตะวันออก” ให้เป็นแนวทางสำคัญของยุทธวิธีของกัมพูชาสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ

²² สีดา สอนศรี และคณะ. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศ หลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2550). (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 685-687.

ในทศวรรษหน้า ส่วนนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อกัมพูชานั้นได้เน้นด้านความช่วยเหลือมาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 กระทั่งปัจจุบันยังคงให้ความช่วยเหลืออยู่ ซึ่งเป็นพื้นฐานของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อกัมพูชามาโดยตลอด และโดยส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่าและความร่วมมือทางเทคนิค ที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้กัมพูชามีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและลดความยากจน กัมพูชาซึ่งยังเป็นประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มยากจนจึงยอมรับเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือ ด้วยนโยบายที่สอดคล้องกันนี้ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจึงได้ประชุมปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขั้นพื้นฐานร่วมกัน ซึ่งได้เห็นชอบให้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของญี่ปุ่นมาใช้คู่กับยุทธศาสตร์ลดความยากจนของกัมพูชาเพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในส่วนของความสัมพันธ์อันดีระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชาอันสืบเนื่องมาจากความช่วยเหลือทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการบูรณะและปรับปรุงภูมิทัศน์ของมรดกทางประวัติศาสตร์ในเมืองเสียมเรียบนั้น ญี่ปุ่นได้ริเริ่มให้มีการลงนามในปฏิญญาโตเกียว²³ (Tokyo Declaration) ในวันที่ 13 ตุลาคม 2536

²³ ดูรายละเอียดที่

http://www.autoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/history_organization/tokyo_declar_13oct1993_en.htm [สืบค้น ณ วันที่ 22 มีนาคม 2552]

เมื่อคราวประชุมนานาชาติเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาเมืองพระนครและภูมิทัศน์โดยรอบที่จัดขึ้น ณ นครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 12-13 ตุลาคม 2536 ร่วมกับประเทศต่าง ๆ 31 ประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 องค์กร ซึ่งที่ประชุมได้มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะสนับสนุนอย่างจริงจังและปฏิบัติงานร่วมกันในการช่วยบูรณปฏิสังขรณ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าของกัมพูชาเพื่อให้ดำรงอยู่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศและประชาชนกัมพูชาอย่างยั่งยืนต่อไป ผลจากปฏิญญาโตเกียวนี้นำให้เกิดกิจกรรมมากมายในบูรณปฏิสังขรณ์ การจัดการและดูแลรักษาเพื่อที่จะอนุรักษ์ให้มรดกทางวัฒนธรรมของกัมพูชาคงอยู่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นความร่วมมือทั้งญี่ปุ่นกับกัมพูชา และความร่วมมือของญี่ปุ่นกับกัมพูชาและประเทศอื่น ๆ ด้วย โดยมีการจัดประชุมร่วมคณะกรรมการและคณะทำงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ซึ่งในการปฏิบัติงานนี้ประชาชนชาวกัมพูชาก็ได้มีส่วนร่วมมากน้อยอย่างเหมาะสม

การที่ญี่ปุ่นยังคงดำเนินการด้วยท่าทีแข็งขันในการเพิ่มความพยายามทางการทูตช่วยกระตุ้นประชาคมโลกให้สนับสนุนการฟื้นฟูประเทศกัมพูชาในทุก ๆ ด้าน ทั้งยังเป็นหัวแรงสำคัญในการจัดประชุมกลุ่มประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชา (The Consultative Group:

CG) ไม่เพียงเท่านั้นประชาชนชาวญี่ปุ่นยังมีความกระตือรือร้นในการสนับสนุนกัมพูชา และได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนของญี่ปุ่นหลายองค์กรเข้ามาช่วยเหลือกัมพูชา ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นเองได้ยอมรับถึงความจำเป็นว่าต่อไปต้องร่วมมือกับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เหล่านี้เพื่อช่วยเหลือ เพราะสามารถเข้าถึงประชาชนชาวกัมพูชาได้ดี ฝ่ายรัฐบาลกัมพูชาและประชาชนชาวกัมพูชาต่างแสดงความพึงพอใจต่อความช่วยเหลือของญี่ปุ่น และการสนับสนุนกัมพูชาอย่างแข็งขันของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศหลายระดับและหลายโอกาส ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับญี่ปุ่นจึงเห็นด้านความช่วยเหลือมากกว่าที่จะเห็นด้านอื่น ๆ ดังเช่น การลงทุนจากนักธุรกิจญี่ปุ่น ทั้งนี้ยังสืบเนื่องมาจากผลพวงแห่งประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชาภายหลังการยุติของสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ญี่ปุ่นผู้เป็นฝ่ายแพ้จักต้องชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามให้กับนานาประเทศ ในครั้งนั้นสมเด็จพระนโรดมสีหนุ ได้ทรงดำริว่าญี่ปุ่นกำลังลำบาก จึงไม่ขอรับค่าชดเชยความเสียหายของสงครามจากญี่ปุ่น ซึ่งมีผลให้ญี่ปุ่นรู้สึกขอบคุณและซาบซึ้งในน้ำใจของกัมพูชาเป็นอย่างยิ่งโดยถือว่ากัมพูชาเสมือนมิตรแท้ที่ญี่ปุ่นพร้อมให้ความช่วยเหลือได้เสมอ เหตุการณ์ในอดีตนี้ได้ตอกย้ำความสัมพันธ์ในฐานะ “มหามิตร” ที่ดีต่อกันมาจนทุกวันนี้ และกัมพูชาก็ทราบดีว่าหากได้ร้องขอความช่วยเหลือคราวใดก็มีเคยได้รับการปฏิเสธ สิ่งดังกล่าวจึงเป็น

รากฐานของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างกัมพูชากับญี่ปุ่น

ผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจกัมพูชา

ผลจากความช่วยเหลือของญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ ในการบูรณะและจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของกัมพูชาที่รู้จักกันดีในนามอาณาจักรเมืองพระนคร หรือ “นครวัด-นครธม” (Angkor Wat - Angkor Thom) ที่ภายในมีโบราณวัตถุและโบราณสถานที่ทรงคุณค่ามากมาย จนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ให้เป็นมรดกโลก (World Heritage) เมื่อ พ.ศ. 2535 และปราสาทนครวัดยังเคยถูกจัดให้เป็น 1 ใน 7 สิ่งมหัศจรรย์ของโลก ผลของความช่วยเหลือนี้ได้ส่งผลต่อการพัฒนาที่สำคัญของกัมพูชา กล่าวคือ ช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจการนี้ นับเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของกัมพูชา นำเงินตราเข้าประเทศ ทั้งยังก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับคนกัมพูชามากมาย เพราะเกี่ยวเนื่องไปถึงธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร บริการยานพาหนะ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก สปาและบริการสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งรัฐบาลกัมพูชาได้พยายามพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เข้ามาเที่ยวชม

โบราณสถานอันทรงคุณค่าด้วยศิลปวัฒนธรรม²⁴ ที่ปัจจุบันการท่องเที่ยวถือเป็นหัวใจสำคัญต่อเศรษฐกิจของกัมพูชา เนื่องจากสามารถสร้างรายได้เป็นอันดับ 2 รองจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ และตัดเย็บเสื้อผ้า โดยมีส่วนร่วมอยู่ที่ร้อยละ 15 ของรายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และสร้างงานให้กับประชาชนในประเทศได้ประมาณ 300,000 คน²⁵

จากข้อมูลของธนาคารโลกในปี 2551 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 30.1 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 26.2 และภาคบริการร้อยละ 38.6 ซึ่งภาคบริการมีการเติบโตสูงที่สุดในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา โดยรายได้หลักมาจากการท่องเที่ยว การขนส่งสินค้า และผู้โดยสาร การค้า และการคมนาคม ส่วนการท่องเที่ยวเติบโตร้อยละ 20 ในระยะสองปีที่ผ่านมาโดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศอยู่ที่เมืองเสียมเรียบนั่นเอง ซึ่งภาคธุรกิจการท่องเที่ยวได้เติบโตมาอย่างต่อเนื่องจาก พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นกว่า 1.4 ล้านคน

²⁴ สีดา สอนศรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, หน้า 653-654.

²⁵ วิทยุเอเชียเสรี (Radio Free Asia) แปลและเรียบเรียงโดย ศูนย์อินโดจีนศึกษา วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. (4 มิถุนายน 2551). **กัมพูชาพยากรณ์ว่าจะมีรายได้จากการท่องเที่ยว 3.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ** (Online). Available HTTP: http://www.isc-gspa.org/News_isc/view1.asp?id=412. [สืบค้น ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2551]

และต่อมาใน พ.ศ. 2549 มีจำนวนนักท่องเที่ยวตลอดปีถึง 1.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20 และใน พ.ศ. 2550 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นกว่า 2 ล้านคน เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะที่เมืองเสียมเรียบ ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงให้ความสนใจกับโบราณสถานชื่อดังอย่างนครวัด-นครธม ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่มีชื่อเสียง ใน พ.ศ. 2549 มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเฉพาะในเมืองเสียมเรียบเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 26.6 เทียบกับปีก่อน และคิดเป็นร้อยละ 50.4 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เข้ามา กัมพูชา นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวที่เมืองเสียมเรียบส่วนใหญ่จะบินตรงเข้ามาเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 36 เทียบกับปีก่อน มีจำนวนเกือบ 600,000 คน และมีนักท่องเที่ยวบางส่วนเดินทางโดยเครื่องบินมาที่กรุงพนมเปญและไปเที่ยวต่อที่เมืองเสียมเรียบ มีเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 หรือประมาณ 427,000 คน ที่เหลือเดินทางมาทางรถยนต์และทางเรือรวมกันแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 18 นักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกัมพูชายังคงเป็นชาวเกาหลีใต้ และจากที่อื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน จีน และเวียดนาม²⁶ ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคต่าง ๆ เดินทางมาเยี่ยมเยียนเป็นจำนวนมาก จนเคยมีผู้กล่าวไว้ว่า “See Angkor Wat and Die” (ได้เคยเห็นนครวัดก่อน

²⁶ สีดา สอนศรี และคณะ, **อ้างแล้ว**, หน้า 656-657.

แล้วค่อยตาย) ความสวยงามและมหัศจรรย์ของ นครวัด-นครธม ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา เยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก จนทำให้เป็นสถานที่

ท่องเที่ยวที่นักเดินทางอยากมาเยี่ยมชมมาก ที่สุดในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5: สถานที่ท่องเที่ยวที่ชื่นชอบในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

รายการ	สัดส่วน (ร้อยละ)
นครวัด-นครธม	27.32
หลวงพระบาง	13.59
กรุงเทพฯ	10.85
โฮจิมินห์	3.93
ฮาลองเบย์	3.23
सानอย	2.94
พัทยา	2.88
ฮอยอัน	2.85
เชียงใหม่	2.82
เวียงจันทน์	2.33
แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ	27.26

ที่มา: โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง²⁷

เหตุผลสำคัญที่นักท่องเที่ยวนิยมอยาก มาเยี่ยมชมมากที่สุดที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงก็คือ ค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากนัก และมีปราสาทหินนคร วัด กับปราสาทหินเก่าแก่อื่น ๆ อีกจำนวนมาก

นั่นเอง ซึ่งในเมือง เสียมเรียบยังมีสถานที่ ท่องเที่ยวที่เป็นปราสาทเก่าแก่มากมาย อันจะ เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นได้ นั่นก็ หมายถึงแหล่งรายได้อย่างมหาศาลของประเทศ

²⁷ มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ. โครงการพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืน ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ปีที่ 2. (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549), หน้า 86.

ที่ผู้เป็นเจ้าของที่ไม่จำเป็นต้องลงทุนอะไรมากนัก เพียงรอต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะหลั่งไหลกันมาเที่ยวชม ได้มีสำนวนของชาวกัมพูชาที่กล่าวถึงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวว่าเป็น “อุตสาหกรรมไม่มีควัน” อันหมายถึง อุตสาหกรรมที่ไม่ต้องลงทุนหรือลงทุนน้อย แต่สามารถเก็บเกี่ยวผลกำไรได้มากที่สุด ซึ่งภาคการค้าและบริการในกัมพูชาทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยเมื่อรัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้ภาคบริการมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจากการลงทุนของนักลงทุนจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ธุรกิจบริการและท่องเที่ยวจึงนับเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สำคัญและน่าจับตามอง ถึงแม้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจของกัมพูชาจะมีเกษตรกรรมเป็นฐานที่สำคัญ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะลดลง ในขณะที่ภาคบริการมีส่วนแบ่งของ GDP เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

ความสำคัญของปราสาทนครวัดและแหล่งอารยธรรมโบราณอื่น ๆ ในมุมมองของรัฐบาลกัมพูชา ถือว่ามีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ทำรายได้ให้กับประเทศอย่างมากมาย ซึ่งจะช่วย พลิกฟื้นความมั่งคั่งให้กับประเทศชาติและประชาชนชาวกัมพูชา อันเป็นกลไกเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศของตน เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศที่ได้รับเงินตราต่างประเทศมากที่สุด ที่ส่วนใหญ่ได้รับจากการบริการเพื่อนำมาใช้ปรับปรุง

ซ่อมแซมภายในประเทศกัมพูชาเอง หากแต่ในปัจจุบันกัมพูชามีรายได้เพิ่มอีกช่องทางหนึ่งจากการท่องเที่ยว โดยจากสถิติใน พ.ศ. 2552²⁸ มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ากัมพูชากว่า 2 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเกาหลี เวียดนาม ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา จีน ไทย ฝรั่งเศส อังกฤษ ออสเตรเลีย และได้หวัน ตามลำดับ เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 เทียบกับปีก่อนและนักท่องเที่ยวใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 700 เหรียญสหรัฐ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกัมพูชาคือ นครวัด-นครธม มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในกัมพูชาจำนวน 2 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยนักท่องเที่ยวจำนวนร้อยละ 60 เดินทางมาเที่ยวชมปราสาทนครวัดในเมืองเสียมเรียบ โดยเฉลี่ยมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมปราสาทนครวัดวันละ 5,000 คน กัมพูชาจึงมีโอกาสที่จะสร้างรายได้จากบริการโรงแรมและการท่องเที่ยวได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

โดยรวมแล้ว ผลจากความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชาในมิติทางเศรษฐกิจ คือ การช่วยบูรณะและจัดการมรดกทางประวัติศาสตร์ อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกัมพูชานั้น

²⁸ ผู้จัดการออนไลน์. (19 มกราคม 2552).

เขมรฟุ้งฝันมีนักท่องเที่ยวจากคูเวตเข้า 5 หมื่น.

(Online). Available HTTP :

<http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9520000005841> [สืบค้น ณ วันที่ 2 มีนาคม 2552]

นับเป็นการช่วยขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องของกัมพูชา ซึ่งกัมพูชาเองก็ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการจัดการแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์นี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ของมหาศาล ซึ่งกิจกรรมการช่วยเหลือของญี่ปุ่นในการวางแผนการป้องกันคุ้มครอง อนุรักษ์ และจัดการพื้นที่แหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์นี้ ถือได้ว่าช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับกัมพูชาเป็นอย่างมาก

ผลต่อมิติทางสังคม

ญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่มีความสำคัญยิ่งในการให้ความช่วยเหลือต่อกัมพูชา โดยในความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อการช่วยอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์นครวัด-นครธม และปราสาทอื่น ๆ ในเมืองเสียมเรียบได้ส่งผลการพัฒนาทางสังคมในหลายด้าน ทั้งการเผยแพร่ความรู้และพัฒนาทักษะวิชาชีพบางประเภทของประชาชนชาวกัมพูชาในท้องถิ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลในเชิงจิตวิทยาที่การรับรู้ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นของชาวกัมพูชาทำให้เกิดเป็นความรู้สึกเชิงประมาณค่าที่เป็นด้านบวกซึ่งเป็นการเกิดทัศนคติที่ดีของชาวกัมพูชาต่อญี่ปุ่นนั่นเอง

ชาวกัมพูชาได้รับความรู้ทั้งองค์ความรู้ และทักษะใหม่ ๆ ในวิชาชีพ การที่ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการศึกษาเรียนรู้จากถ่ายทอด

เทคโนโลยีจากผู้เชี่ยวชาญและอาสาสมัครชาวญี่ปุ่นที่ปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางประวัติศาสตร์ของกัมพูชาที่ซึ่งญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนามรดกทางประวัติศาสตร์ด้วยการส่งคนเข้ามาช่วยจัดการพื้นที่ บุรณปฏิสังขรณ์ปราสาทต่าง ๆ อีกทั้งยังให้ความรู้ และถ่ายทอดเทคนิคต่าง ๆ ให้กับช่างฝีมือชาวกัมพูชา จึงทำให้ชาวกัมพูชาในท้องถิ่นมีความรู้และเกิดทักษะใหม่ ๆ ที่เป็นทักษะวิชาชีพในการทำมาหากินและสืบทอดให้กับลูกหลานต่อไปในอนาคตได้ นอกจากนี้ การศึกษาค้นคว้า การวิจัย และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ แล้วนำไปจัดเก็บรวมไว้ในแหล่งเรียนรู้เดียวกันที่ได้ร่วมกันพัฒนาและจัดตั้งขึ้นเพื่อเผยแพร่ให้กับชาวกัมพูชาและชาวต่างชาติที่สนใจ นับว่าเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าที่จะช่วยให้ความรู้ต่าง ๆ ไม่สูญหายไปไหนช่วยให้วัฒนธรรมกัมพูชาดำรงอยู่ต่อไป

ชาวกัมพูชาเกิดความรู้สึกและมีทัศนคติที่ดีต่อชาวญี่ปุ่น จากข้อมูลข่าวของหนังสือพิมพ์กัมพูชาใน พบว่า ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2549 – 2551) สื่อมวลชนกัมพูชาได้เสนอข่าวการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชาโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 1 - 2 ครั้งต่อเดือน และในการพาดหัวข่าวเกือบทุกครั้งจะนิยมใช้ประโยคที่ว่า “ญี่ปุ่นให้.....” ทั้งนี้ นาย Gorn Seroth นักข่าวสายการเมืองจากหนังสือพิมพ์รัศมีกัมพูชา (Raksmei Kampuchea) ได้เข้าพบนาย Koumura

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีหลากหลายคำถามที่ได้ถามต่อกานาย Koumura ในการบริจาคเงินเพื่อการพัฒนาประเทศกัมพูชาที่ดูเหมือนจะไร้ข้อจำกัดใด ๆ โดยคำถามที่ถูกตั้งขึ้นเป็นคำถามแรก คือ ทำไมญี่ปุ่นจึงบริจาคเงินจำนวนมากมายมหาศาลให้กับกัมพูชาและจนถึงทุกวันนี้ยอดเงินบริจาค่นั้นมีจำนวนเท่าใดแล้ว ซึ่งก็ได้รับคำตอบกลับว่า เหตุผลที่ญี่ปุ่นตัดสินใจช่วยเหลือกัมพูชาด้วยยอดเงินจำนวนมากมาศานั้นเกิดขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2497 เป็นการชดเชยให้กับกัมพูชาจากผลแห่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่โหดร้ายทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมากระหว่างญี่ปุ่นและกัมพูชา กระทั่งปัจจุบันญี่ปุ่นได้บริจาดเงินกว่า 1,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้กับกัมพูชา และการให้เงินจะยังคงดำเนินต่อไปในอนาคตด้วย²⁹

ในขณะที่มรดกทางประวัติศาสตร์กัมพูชาโดยเฉพาะนครวัด - นครธมเป็นแหล่งรายได้มหาศาลของประเทศ แต่สำหรับประชาชนชาวกัมพูชาแล้ว มูลค่าของนครวัด - นครธมและปราสาทอื่น ๆ เทียบไม่ได้กับคุณค่าที่มีอย่างมากมายต่อจิตใจของพวกเขา ที่มองว่า

มรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับไปทั่วโลก ซึ่งมรดกนี้เป็นสัญลักษณ์ที่ยึดโยงชาวกัมพูชาให้เกิดความตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน และทำให้ชาวกัมพูชาได้ปิติและภูมิใจที่จะช่วยกันธำรงรักษา เห็นคุณงามความดีต่อผู้ที่อุทิศตนช่วยอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาและต่อยอดความยิ่งใหญ่นี้ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อชาวโลก อันเป็นที่มาของการเกิดทัศนคติเดียวกันในการสร้างจิตสำนึกให้มีความหวงแหนพื้นที่ที่ซึ่งชาวกัมพูชารู้สึกเสมอว่าที่ใดมี ภูมิทัศน์วัฒนธรรมขอจะต้องเป็นเขตอำนาจของตน³⁰ แม้ในเพลงชาติกัมพูชา³¹ “นครราช” ที่กล่าวสรรเสริญกษัตริย์ นครวัด และพระศาสนาโดยลำดับ หากแต่แก่นความอยู่ที่ “มหานคร” คือ “นครวัด” ดังความว่า

เหล่าเทวดารักษามหากษัตริย์เรา

ประทานชัยมงคลและความสวัสดิ์แด่พระองค์

จิตวิญญาณและชาติตามองเราอยู่ได้ร่มพระบารมี

ในพระนรบดีวงศ์กษัตริย์ซึ่งสร้างปราสาทหิน

นำทางเขมรโบราณอันภาคภูมิใจ

ปราสาทศิลาหลับไหลอยู่กลางไพร

เป็นเครื่องรำลึกความมั่งคั่งแห่งมหานคร

²⁹ KHMERNews.com. (Monday, December 24, 2007). Japan is ready to help Cambodia election in 2008 (Online). Available HTTP : <http://www.khmernews.com/view/japan-is-ready-to-help-cambodia/1745/> [สืบค้น ณ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2552]

³⁰ ร.อ.อนุชิต วงศาโรจน์. แนวทางปฏิบัติการนิปัญหาเขตแดนบนเขาพระวิหารด้วยมุมมองของนักภูมิศาสตร์. เอกสารประกอบการสัมมนา. (30 กันยายน 2551)

³¹ อิบตี บัวคำศรี. ประวัติศาสตร์กัมพูชา. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2547), หน้า 152-153.

ให้เราเชื่อมั่นในชะตากรรมแห่งกัมพูชา

ชาติเขมรดุจดั่งหินผาซึ่งยืนนานตราบ

นิรันดร์

มหารัฐจะท้าทายกาลเวลา

เสียงสวดมนต์ดังกระหึ่มขึ้นมาจากอาราม

สำแดงความยิ่งใหญ่แห่งความเลื่อมใสใน

พระศาสนา

ขอจงเราจงศรัทธาในความเชื่อแห่งบรรพบุรุษ

เช่นนั้นไซ้ เหล่าเทวดาจะประทาน

ความกรุณาแด่ประเทศเขมรซึ่งคือมหานคร

หรือดังในกรณีข่าวลือเกี่ยวกับคำพูดใน
ทำนองว่า “นครวัดเป็นของไทย” ซึ่งนำไปสู่การ
เผาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ
ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2546 เพราะคำพูดใน
ทำนองนี้ตีสองใจของชาวกัมพูชาที่ถือเอานคร
วัดเท่ากับชาติกัมพูชา ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ใน
กรณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอันเป็นหัวใจของชาว
กัมพูชา เรามักจะได้เห็นปรากฏการณ์ที่
ประชาชนชาวกัมพูชาแสดงออกถึงการมีส่วนร่วม
อย่างแข็งขัน จนกลายเป็นกระแสนิยม
และขยายวงกว้างไปทั่วทุกพื้นที่ อันเป็น
บรรยากาศของการที่ชาวกัมพูชากระหายที่จะ
บริโภคข่าวสารทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องในทุกสถานที่
ทั่วประเทศโดยไม่มีช่องว่างของอายุ ภูมิฐานะ
ความแตกต่างทางการศึกษา ผู้คนต่างมุ่งไปสู่
สถานที่สาธารณะ รวมตัวกันอยู่หน้าจอโทรทัศน์
หรือวิทยุ เพื่อรับฟังและรวบรวมข่าวสาร
แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พูดคุยกันเสียงแข็งแ
อย่างไม่รู้จบสิ้น ยอดขายหนังสือพิมพ์ก็จะ

เพิ่มขึ้น จำนวนผู้ฟังวิทยุก็เพิ่มขึ้นมากเช่นกัน
ปฏิกิริยาของผู้คนที่พบอีกอย่าง เช่น การ
โทรศัพท์เข้ามาในสถานีวิทยุเพื่อซักถามหรือขอ
เพลงเพื่อเปิดให้กำลังใจต่อกัน นอกจากนี้ยังมี
ชาวกัมพูชากลุ่มหนึ่งทั้งที่อยู่ในกัมพูชาและอยู่ใน
ต่างประเทศได้รวมตัวกันในชุมชนออนไลน์เพื่อ
แลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับ
กับมรดกล้ำค่าที่เป็นจิตวิญญาณของชาว
กัมพูชา โดยความสำคัญนี้มีมากกว่าสิ่งที่เป็น
ความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ยังขาดแคลนใน
ประเทศกัมพูชา ตัวอย่างคำกล่าวของชาว
กัมพูชาที่แสดงถึงความสำคัญของมรดกทาง
วัฒนธรรมของพวกเขาซึ่ง Chet ชาวกัมพูชาที่
อพยพไปอเมริกาเมื่ออายุ 7 ขวบ ได้แสดงความ
คิดเห็นไว้ในเว็บไซต์ The Asian Economist
.com ตอนหนึ่งซึ่งน่าสนใจว่า³² “.....คุณไม่มี
อะไรเลยถ้าคุณไร้ซึ่งมรดกหรือความภาคภูมิใจ
ในมรดกของชาติคุณ ความจำเป็นของการมี
มรดกสำคัญสำหรับประเทศอธิปไตยของพวกเขา
ชาวกัมพูชา”

จากที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นถึง
เอกลักษณ์ของชาวกัมพูชาที่มีความภูมิใจใน
ความเป็นชาติ มีอุดมการณ์ที่มั่นคง และมีจุดยืน
ร่วมกันในการตระหนักถึงอธิปไตย เกียรติภูมิ

³² Nhuong Son. (July 25, 2008). Preah Vihear: An Unnecessary Fight (Online). Available HTTP : <http://www.theasianeconomist.com/preah-vihear-unneccesary-fight/> [สืบค้น ณ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2552]

และผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการตกลึกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในอดีต³³ โดยเฉพาะในส่วนที่สะท้อนถึงทัศนคติและความเข้าใจของประชาชนชาวกัมพูชา ที่ถูกปลูกฝังและหล่อหลอมสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังเช่น การรับรู้เกี่ยวกับอดีตที่เคยยิ่งใหญ่ซึ่งแสดงออกที่ผู้นำของกัมพูชาตั้งแต่ในอดีตครั้งสมเด็จพระนโรดม สีหนุ นายพลลอนนอล ไปจนถึงพลพต ต่างก็มีสำนึกและจินตภาพความยิ่งใหญ่ในอดีตของชาติตน³⁴ โดยยึดถือนครวัดเป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาติ ซึ่งสัญลักษณ์นี้ปรากฏในธงชาติกัมพูชามาทุกยุคทุกสมัยรวมทั้งในช่วงที่เขมรแดงปกครองประเทศ สิ่งเหล่านี้เป็นที่รับรู้กันดีจากทุกฝ่าย ดังในกรณีที่รัฐบาลพนมเปญภายใต้การอุปถัมภ์ของเวียดนามต้องการเอาใจประชาชน จึงใช้วิธีการฟื้นฟูศาสนาและวัฒนธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม อนุญาตให้ศิลปะการแสดงทุกอย่างเปิดเสรี พระราชวังและวัดก็ได้รับการฟื้นฟูตาม

ข้อจำกัดของการเงิน จนได้รับคำชมเชยจากทางการ³⁵

โดยสรุปผลจากความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อกัมพูชาในมิติทางสังคม คือ ประชาชนมีความรู้ เกิดทักษะในการประกอบวิชาชีพใหม่ ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญและอาสาสมัครชาวญี่ปุ่น และประการสำคัญคือการที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญโดยการช่วยเหลือบูรณะฟื้นฟูมรดกทางประวัติศาสตร์นี้ทำให้ชาวกัมพูชาเกิดความรู้สึกและมีทัศนคติที่ดีต่อชาวญี่ปุ่น เนื่องจากจิตวิญญาณของชาวกัมพูชา คือ นครวัด-นครธม และปราสาทบายน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ของกัมพูชาที่ยั่งยืนและคงทนเป็นพิเศษในกัมพูชาที่ผ่านมรสุมทางการเมืองมาเป็นเวลานาน ศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งสังคมสั่งสมมาเป็นเวลานานนี้นับเป็นมรดกที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ทำให้ชาวโลกได้ชื่นชมทั้งนครวัด - นครธม และอาณาบริเวณใกล้เคียง สถาปัตยกรรมระดับสุดยอดของโลกยืนได้อย่างสง่างาม มรดกโลกชิ้นสำคัญ ๆ ของชาวเขมรยังกันกระสุนและระเบิดได้ (โดยเฉพาะลูกหลง) ที่พวกเขาไม่ทำลาย (รวมทั้งปราสาทพระวิหาร) แสดงว่าชาวเขมรยังมีความงามประจำใจร่วมกันว่ามรดกทางวัฒนธรรมนับล้านพอดำเนินได้ แต่ทำลายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวัตถุโบราณนั้นทำ

³³ สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. เอกสารวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์: แนวทางการแก้ไขปัญหาคอพิพาทบริเวณพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา. (30 มิถุนายน 2551)

³⁴ ธีระ นุชเปี่ยม. ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน : กรณีความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา. เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 7. (พ.ศ. 2549).

³⁵ เขียน ธีระวิทย์ และ สุธัญ ฝาสุก, อ้างแล้ว, หน้า 67.

ไม่ได้³⁶ ซึ่งญี่ปุ่นก็คงจะประจักษ์ในข้อนี้ดีจึงได้แสดงท่าทีที่ชัดเจนในการระดมความช่วยเหลือโดยส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่า รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับกัมพูชาอย่างแข็งขันและใกล้ชิดในการปฏิบัติการกิจการฟื้นฟูมรดกทางประวัติศาสตร์นี้ ซึ่งก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความจริงใจและเข้าอกเข้าใจและเกื้อกูลกันอันเป็นมิตรภาพที่แน่นแฟ้นและอบอุ่น และการช่วยเหลือของญี่ปุ่นก็ได้เน้นความสำคัญเพียงเฉพาะในด้านการเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงด้านวัฒนธรรมของกัมพูชาด้วย อันแสดงถึงความรู้สึกตระหนักในคุณค่าแห่งความเป็นวัฒนธรรมตะวันออกที่มีคุณลักษณะพิเศษร่วมกันแม้ต่างมีความหลากหลายก็ตาม

บทสรุป

จากความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชาที่มีมานานซึ่งเริ่มย่างเข้าสู่ปีที่ 60 ในฐานะญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือหลักกับกัมพูชาเพื่อการฟื้นฟูประเทศในทุกด้าน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการช่วยเหลือเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูบูรณปฏิสังขรณ์มรดกทางประวัติศาสตร์ นครวัด นครธม และปราสาทอื่นๆ ที่เป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่อันเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนชาวกัมพูชาในสายตาของพลโลก ซึ่งญี่ปุ่นมีหน้าที่ที่กระตือรือร้นและให้ความสำคัญ

ของมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้อันแสดงถึงการให้ความเคารพในความเป็นชาวกัมพูชา โดยเฉพาะการที่ญี่ปุ่นได้นำต้นไม้ชื่อ KUSUNOKI จำนวน 3 ต้น จากปราสาท KUMAMOTO ที่เป็นปราสาทเก่าแก่และโด่งดังในญี่ปุ่นมีอายุมากกว่า 400 ปีมาปลูกในปราสาทนครวัด³⁷ นับเป็นการเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างประเทศทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง ในขณะที่รัฐบาลกัมพูชาก็ได้รับผลประโยชน์จากความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้ของมหาศาลของกัมพูชาโดยมิต้องลงทุนอะไรมาก เพียงรอต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวนี้ได้ส่งผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศให้สูงขึ้น นำมาซึ่งความมั่งคั่งของชาติและการมีงานทำของประชาชนในภาคบริการและการท่องเที่ยว “อุตสาหกรรมไม่มีควัน” นี้จึงมีประโยชน์ต่อรัฐบาลในการพัฒนาประเทศให้สามารถยืนหยัดในเวทีโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี ในการที่ “ญี่ปุ่นให้...” อะไรต่อมิอะไรมากมายแก่ชาวกัมพูชานี้ได้ส่งผลต่อทัศนคติของชาวกัมพูชาที่มองญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนใหญ่ที่ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับกัมพูชามาตลอดเวลาตามที่ นาย Koumura รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ได้กล่าวถึงความ

³⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 70-71.

³⁷ KAKEY OUTH (แปล). “กัมพูชา-ญี่ปุ่น ปลูกต้นไม้เสริมสร้างมิตรภาพเป็นประวัติศาสตร์ในดินแดนนครวัด”. *รัศมีกัมพูชา* (14 สิงหาคม 2550).

ช่วยเหลือนี้ว่า “...การให้นี้จะยังคงดำเนินต่อไป
ในอนาคตด้วย” ส่งผลให้ชาวกัมพูชาที่มีความรู้สึก
ที่ดีหรือมีทัศนคติต่อญี่ปุ่นในทางบวกว่าญี่ปุ่นคือ
มิตรประเทศที่คอยให้ความช่วยเหลือ ซึ่งแสดง
ออกมาในหลากหลายรูปแบบที่ชาวกัมพูชาและ
รัฐบาลกัมพูชาพร้อมให้การต้อนรับคนญี่ปุ่นหรือ
รัฐบาลญี่ปุ่นเสมอ ดังตัวอย่างเช่น ชาวพาดหัว
ของสื่อมวลชนกัมพูชาที่ใช้คำกล่าวว่า “กัมพูชา
อยากเห็นนักลงทุนญี่ปุ่นให้มีจำนวนมากขึ้นใน
กัมพูชา”³⁸

³⁸ KAKEY OUTH (แปล). “กัมพูชาอยากเห็น
นักลงทุนญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น”. *รัศมีกัมพูชา* (15 กันยายน
2549).

บรรณานุกรม

หนังสือ

- เขียน ถิระวิทย์ และสุณัย ผาสุข. **กัมพูชา: ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ธิบตี บัวคำศรี. **ประวัติศาสตร์กัมพูชา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2547.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ. **โครงการพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ปีที่ 2**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- ยอร์ช เซเดส์ แปลโดย ปราณี่ วงษ์เทศ. **เมืองพระนคร นครวัด นครธม**. กรุงเทพฯ : มติชน, 2535.
- วีระศักดิ์ รักษาทรัพย์. **นครวัด นครธม**. กรุงเทพฯ : PSP, 2543.
- สำนักข่าวสารญี่ปุ่น สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น. **สำรวจญี่ปุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. ,2551.
- สิดา สอนศรี และคณะ. **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2550)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- บทความในวารสาร / เอกสารประกอบการสัมมนา**
- ธีระ นุชเปี่ยม. **ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน : กรณีความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา**. เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 7. (พ.ศ. 2549).
- ร.อ.อนุชิต วงศาโรจน์. **แนวทางปฏิบัติกรณีปัญหาเขตแดนบนเขาพระวิหาร ด้วยมุมมองของนักภูมิศาสตร์**. เอกสารประกอบการสัมมนา. (30 กันยายน 2551)
- สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. **เอกสารวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์: แนวทางการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทบริเวณพื้นที่ทับซ้อนระหว่างไทย-กัมพูชา**. (30 มิถุนายน 2551)

บทความในหนังสือพิมพ์

- KAKEY OUTH (แปล). ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือ
แบบให้เปล่าเกือบ 3 ล้านดอลลาร์ต่อ
โครงการ 2 โครงการ. **รัศมีกัมพูชา**
(11 กุมภาพันธ์ 2552).
- KAKEY OUTH (แปล). “กัมพูชา-ญี่ปุ่น ปลุก
ต้นไม้เสริมสร้างมิตรภาพเป็น
ประวัติศาสตร์ในดินแดนนครวัด”. **รัศมีกัมพูชา** (14 สิงหาคม 2550).
- KAKEY OUTH (แปล). “กัมพูชาอยากเห็นนัก
ลงทุนญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น”. **รัศมี
กัมพูชา** (15 กันยายน 2549).
- สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย.
(สิงหาคม 2550). **นโยบายการ
ต่างประเทศที่สำคัญในปี ค.ศ.
2008**. (Online) Available HTTP :
<http://www.th.emb-japan.go.jp/th/policy/policy2008.htm> .
- สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย
(2553). **ความช่วยเหลือแบบให้
เปล่าทางวัฒนธรรม (Cultural
Grant Aid)**. (Online). Available
HTTP : <http://www.th.emb-japan.go.jp/th/oda/culture.htm>.

เว็บไซต์

- ผู้จัดการออนไลน์. (19 มกราคม 2552). **เขมรฟุ้ง
ปีนี้นักท่องเที่ยวจากคูเวตเข้า 5
หมื่น**. (Online). Available HTTP :
<http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9520000005841>.
- วิทยุเอเชียเสรี (Radio Free Asia) แปลและเรียบ
เรียงโดย ศูนย์อินโดจีนศึกษา วิทยาลัย
บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. (4
มิถุนายน 2551). **กัมพูชาพยากรณ์
ว่าจะมีรายได้จากการท่องเที่ยว 3.2
พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ** (Online).
Available HTTP : http://www.isc-gspa.org/News_isc/view1.asp?id=412.
- Authority for Protection and Management of
Angkor and the Region of Siem
Reap: APSARA. (2009).
**JAPAN-APSARA Safeguarding
Angkor**. (Online) Available HTTP :
http://www.autoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/projects/jasa.html

- Authority for Protection and Management of Angkor and the Region of Siem Reap: APSARA. (2009). **Sophia Asia Center for Research and Human Development Projects.** (Online) Available HTTP: http://www.autoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/projects/sophia.htm
- Authority for Protection and Management of Angkor and the Region of Siem Reap: APSARA. (2009). **JAPAN-APSARA Safeguarding Angkor** (Online). Available HTTP: http://www.autoriteapsara.org/en/apsara/about_apsara/projects/jasa.html
- Cambodian Online. (2009). **The Temple Complex of Angkor : The Magic and Mystery** (Online) Available HTTP : <http://www.cambodianonline.net/images/angkormap.gif>
- Embassy of Japan in Cambodia. **Japan's ODA to the Kingdom of Cambodia (As of September 2008)** (Online) Available HTTP : <http://www.kh.emb-japan.go.jp/economic/oda/odalist02.pdf>
- KHMERNews.com. (Monday, December 24, 2007). **Japan is ready to help Cambodia election in 2008** (Online). Available HTTP : <http://www.khmernews.com/view/japan-is-ready-to-help-cambodia/1745/>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2009). **Japan-Cambodia Relations** (Online) Available HTTP : <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/cambodia/index.html>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2009). **Japan's ODA Data by Country.** (Online). Available HTTP : http://www.mofa.go.jp/policy/oda/data/01ap_ea01.html#CAMBODIA

- Ministry of Foreign Affairs. (July 2005). **Japan Path of 60 Years as a Nation Striving for Peace.** (Online). Available HTTP : <http://www.mofa.go.jp/policy/postwar/60th.html>
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2009). **Japan's ODA Data by Country.** (Online). Available HTTP : http://www.mofa.go.jp/policy/oda/data/01ap_ea01.html#CAMBODIA
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. (March 2003). **Japan's Contribution to the Preservation of World Heritage.** (Online). Available HTTP : http://www.mofa.go.jp/policy/culture/w_heritage/coop0303.html
- Nhuong Son. (July 25, 2008). **Preah Vihear: An Unnecessary Fight** (Online). Available HTTP : <http://www.theasianeconomist.com/preah-vihear-unnecesary-fight/>
- UNESCO. (March 2009). **The Criteria for Selection** (Online). Available HTTP : <http://whc.unesco.org/en/criteria/>